

แผนพัฒนาการสหกรณ์

รศ. จุฑาทิพย์ ภัทราวาท

ภาควิชาสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การนำเอาเรื่อง **แผนพัฒนาการสหกรณ์** มากล่าวถึงในที่นี้ มีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อชี้ให้เห็นกรณีตัวอย่างของการนำองค์ความรู้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดเป็นนโยบายระดับชาติ ซึ่งพวกเราชาวสหกรณ์ต้องขอถือโอกาสในที่นี้ขอขอบคุณที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย : สกว. ได้ให้โอกาสแก่ขบวนการสหกรณ์ที่จะมีแผนแม่บท ที่ผู้เกี่ยวข้องกับสหกรณ์ ทั้งคนในขบวนการ เจ้าหน้าที่ส่งเสริม และนักวิชาการ ได้ต่อยอดองค์ความรู้จากการวิจัยนำไปผ่านกระบวนการร่วมกันคิด และยกร่างแผนแม่บทที่ชื่อว่า **แผนพัฒนาการสหกรณ์ ฉบับนี้ขึ้นมา** ซึ่งขณะนี้ได้ผ่านความเห็นชอบในหลักการของที่ประชุมคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ : คพช. ไปแล้ว

ลักษณะสำคัญของแผน

แผนพัฒนาการสหกรณ์ ถูกกำหนดขึ้นให้เป็นแผนในระดับชาติของขบวนการสหกรณ์ ในลักษณะของแผนกลยุทธ์ ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ วิสัยทัศน์ ภารกิจ วัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ ในระหว่าง ปี 2546-2549

เหตุผลสำคัญที่พวกเราชาวสหกรณ์เห็นตรงกัน ในการที่จะกำหนดให้เป็นลักษณะของแผนกลยุทธ์ เพราะตระหนักดีว่า ขบวนการสหกรณ์ของพวกเราประกอบด้วยสหกรณ์ทั้งระดับขั้นปฐม สหกรณ์ระดับจังหวัด สหกรณ์ระดับชาติ โดยมีสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย เป็นองค์กรกลางระดับสูงสุดของขบวนการสหกรณ์ ซึ่งจำเป็นจะต้องมีกรอบทิศทางการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้ต่างฝ่ายต่างจะได้ดำเนินงานภายใต้ภารกิจหลักของตน และมีการร่วมมือกันตามหลักและวิธีการสหกรณ์ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกสหกรณ์ในที่สุด ทั้งนี้จากประสบการณ์ในอดีต ได้ให้บทเรียนกับพวกเราเป็นอย่างดีว่าคนสหกรณ์จะต้องคำนึงถึงปัจจัยสภาพแวดล้อมในการดำเนินงานของสหกรณ์ด้วย จึงจะทำให้สหกรณ์มีประสิทธิภาพ มั่นคงโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสามารถเป็นที่พึ่งของสมาชิกได้อย่างยั่งยืน

หลังจากได้ร่วมกันระดมความคิดหลายครั้งหลายหน ได้มีโอกาสพิจารณาถึงสิ่งที่เป็นโอกาส อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อน ของขบวนการสหกรณ์ พวกเราได้ร่วมกันกำหนด วิสัยทัศน์สหกรณ์ ขึ้นมา เพื่อที่จะใช้วิสัยทัศน์เป็นภาพอนาคตที่พวกเราคาดหวังให้เป็นในอนาคต ณ จุดสิ้นสุดเวลาของการใช้แผน

พัฒนาสหกรณ์ ในปี 2549 ภาพอนาคตที่กำหนดขึ้นจะช่วยให้คนในขบวนการสหกรณ์ และผู้เกี่ยวข้อง มีจิตทัศน์ร่วม และสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาขบวนการสหกรณ์ของเราประสบความสำเร็จได้เร็วขึ้น

วิสัยทัศน์สหกรณ์

“เป็นองค์กรช่วยเหลือตนเองทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยึดมั่นในคุณค่าสหกรณ์ มีการร่วมมือกันเชื่อมโยงเครือข่าย เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพขององค์กร และการเป็นธรรมาภิบาล เพื่อสร้างความเข้มแข็งของสมาชิก ชุมชน สังคม และประเทศชาติอย่างยั่งยืน”

ภาพอนาคตที่คาดหวังข้างต้นนี้เป็นผลจากการนำเอาองค์ความรู้จากการวิจัย จากข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ และการคาดการณ์ในอนาคตในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ปัจจัยสภาพแวดล้อมของสหกรณ์ พวกเราเห็นตรงกันที่จะต้องประกาศเจตนารมณ์ของการเป็นสหกรณ์ให้คนในสังคมได้รับรู้ในสิ่งที่พวกเรายึดมั่นและศรัทธาว่า **คุณค่าสหกรณ์** จะช่วยนำมาให้พวกเราใช้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี กลุ่ม/องค์กรประชาชนที่มีพุดินัยเป็นสหกรณ์และมีได้จดทะเบียนเป็นสหกรณ์ กับสหกรณ์ที่จดทะเบียนแล้วจะร่วมมือกันในการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน ที่สำคัญการพัฒนาสหกรณ์นั้น คนมีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้สหกรณ์มีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ และเป็นที่ยั่งยืนแก่สมาชิก ชุมชน สังคม และประเทศต่อไปอย่างยั่งยืน

ภารกิจที่ต้องดำเนินการ

เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดขึ้นนั้น มีความจำเป็นที่ทุกส่วนฝ่ายทั้งภาคขบวนการสหกรณ์ ภาครัฐ นักวิชาการ จะต้องดำเนินการในกิจกรรมที่สำคัญ ๆ 6 ประการ ได้แก่

ภารกิจที่ 1 การพัฒนาคน

คน ที่กำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมายในภารกิจที่หนึ่ง หมายถึง สมาชิกสหกรณ์ คณะกรรมการดำเนินการ ฝ่ายจัดการ ผู้ตรวจสอบกิจการ เจ้าหน้าที่รัฐ และนักวิชาการ/วิทยากร ซึ่งถือว่ามีส่วนเกี่ยวข้องทางตรง การพัฒนากลุ่มคนเหล่านี้มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้แต่ละกลุ่ม มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน จะได้เข้ามามีส่วนร่วมในสหกรณ์ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อการดำเนินงานสหกรณ์ ในการทำงานที่เกี่ยวเนื่องต่อความมีประสิทธิภาพ มั่นคง โปร่งใส ตรวจสอบได้

ภารกิจที่ 2 การพัฒนาองค์กร

การพัฒนาองค์กรในที่นี้มีวัตถุประสงค์สำคัญอยู่ 3-4 ประการ ได้แก่ การพัฒนาประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสหกรณ์ มีความเป็นธรรมาภิบาลเพื่อให้เกิดการยอมรับทั้งจากสมาชิกและสังคม และที่สำคัญสหกรณ์ต้องเป็นที่พึ่งแก่สมาชิกให้ได้ นั่นหมายความว่า ตัวชี้วัดความสำเร็จของสหกรณ์มิได้อยู่ที่ ผลการดำเนินงานทางบัญชีอย่างเดียว จะต้องพิจารณารวมไปถึง ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกสหกรณ์ด้วย

ภารกิจที่ 3 การพัฒนาโครงสร้างขบวนการและการเชื่อมโยงเครือข่าย

ภารกิจนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ ที่พัฒนาโครงสร้างองค์กรของสหกรณ์ทั้งในระดับขั้นปฐมให้เชื่อมต่อการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสถานการณ์ ที่กรรมการสหกรณ์มีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกัน มาทำหน้าที่บริหารงานของสหกรณ์ ภารกิจนี้จึงจะต้องมีการพัฒนาปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานของสหกรณ์ในระดับขั้นปฐม ตลอดจนการพัฒนาโครงสร้างความร่วมมือทั้งระหว่างสหกรณ์และสหกรณ์ กับกลุ่ม/องค์กรประชาชน ที่มีภูมิตินัยเป็นสหกรณ์ ตลอดจนสหกรณ์กับธุรกิจเอกชน ภารกิจนี้จะช่วยสนับสนุน ให้การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์มีความยั่งยืน และเอื้อประโยชน์ระหว่างกัน และจะสร้างให้เกิด **เครือข่ายคุณค่า** อันจะนำไปสู่ความสำเร็จทั้งในเชิงธุรกิจและการเอื้ออาทรต่อกัน

ภารกิจที่ 4 การปรับปรุงกฎหมาย

ภารกิจนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ ที่จะปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายสหกรณ์ให้เป็นที่ยอมรับ คำถามที่ต้องการคำตอบของภารกิจนี้ อยู่ที่ว่า ภายในกรอบเวลาของแผน ขบวนการสหกรณ์ต้องได้รับคำตอบ และได้กฎหมายที่เหมาะสมกับการพัฒนาขบวนการสหกรณ์อย่างแท้จริง

ภารกิจที่ 5 การพัฒนาระบบสนับสนุน

ภารกิจนี้น่าจะเป็นภารกิจสำคัญของหน่วยงานรัฐ ในขณะที่ขบวนการสหกรณ์ จะได้ประโยชน์และจะเข้ามารับภารกิจ เมื่อมีศักยภาพและความพร้อม นั่นก็คือ การพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร และผลิตภัณฑ์ของสมาชิกสหกรณ์ให้ได้มีตลาดที่ยั่งยืน การพัฒนาระบบการเงินที่ขบวนการสหกรณ์จะมีศูนย์กลางทางการเงิน มีกองทุนประกันเงินฝาก กองทุนเสถียรภาพ และอื่น ๆ เพื่อที่จะพัฒนาระบบการเงินของขบวนการสหกรณ์ ไปในทิศทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์กับคนสหกรณ์ ชุมชน สังคม และประเทศชาติ อย่างต่อเนื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศ ก็เป็นสิ่งสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าระบบสนับสนุนด้านอื่น เพราะช่วยให้ขบวนการสหกรณ์ สามารถนำสารสนเทศไปใช้ในกระบวนการ

ตัดสินใจอย่างถูกต้อง เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่สมาชิก โดยมีต้องลองผิด ลองถูก บนความเสี่ยงอย่างที่ผ่านมา

ภารกิจที่ 6 การสร้างความรู้ ความเข้าใจเรื่องสหกรณ์

แม้ว่ากลุ่มคน / องค์กรที่ยังมิได้เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับสหกรณ์โดยตรง แต่ก็มิมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสหกรณ์ ได้แก่ นักการเมือง ครูผู้สอนวิชาสหกรณ์ ในสถาบันการศึกษา ผู้นำทางศาสนา สื่อมวลชน ล้วนแต่มีบทบาททั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นภารกิจนี้จึงมีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะมีกลไกให้กลุ่มคนเหล่านี้ รู้และเข้าใจ เรื่องสหกรณ์เพื่อจะได้มีส่วนร่วมช่วยในการพัฒนาคน และตระหนักเห็นคุณค่าของสหกรณ์ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคน พัฒนาสังคมตามนโยบายของประเทศต่อไป

กลยุทธ์ในการพัฒนาสหกรณ์

เพื่อให้เกิดความง่ายต่อการนำไปปรับใช้ แผนพัฒนาการสหกรณ์จึงได้กำหนดกลยุทธ์ หรืออีกนัยหนึ่งคือ วิธีการหรือมาตรการที่จะนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ในการพัฒนาสหกรณ์ไว้ทั้งสิ้น 174 กลยุทธ์ โดยสหกรณ์ในทุกกระดับ หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถพิจารณานำเอากลยุทธ์ที่กำหนดไว้ ไปกำหนดเป็นนโยบาย แผนงาน และโครงการของตน เพื่อจะได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ตามภารกิจ และหน้าที่ของตนต่อไป

บทส่งท้าย

เงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้แผนพัฒนาการสหกรณ์ถูกนำไปใช้ประโยชน์นั้นจำเป็นต้องสร้างกลไกในการผลักดันให้มีการนำแผนไปใช้ประโยชน์ซึ่งอาจต้องมี คณะทำงานเพื่อการนำแผนไปใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล เพื่อการปรับปรุงแผนในแต่ละช่วงเวลา แต่ที่สำคัญที่อยากเรียนไว้ ณ ที่นี้ก็คือ คนสหกรณ์ต้องเปิดใจกว้าง และมีจิตทัศน์ร่วมที่จะนำเอาแผนไปใช้ในทางปฏิบัติ ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นพวกเราชาวสหกรณ์คงไม่ต้องตอบคำถามท่านนายกรัฐมนตรีอย่างที่ท่านเคยถามผ่านมาทางพวกเราว่า “สหกรณ์จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างไร” แต่ท่านคงเห็นว่า นอกจากสหกรณ์จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากแล้วยังมีศักยภาพที่จะพัฒนาเศรษฐกิจระดับประเทศ และระหว่างประเทศได้อีกด้วย